

FAN VA TA'LIM UCHINCHI RENESSANS POYDEVORINING MA'NAViy-MA'RIFIY ASOSI

Ilmiy rahbar: Karimova Ra'no Malikovna

Navoiy davlat universiteti katta o'qituvchisi, f.f.f.d.(PhD)

Raximova E'zoza Asliddin qizi

Navoiy davlat universiteti talabasi

Hammamizga ayonki, taraqqiyotning tamal toshi ham, mamlakatni qudratli, millatni buyuk qiladigan kuch ham bu — ilm-fan, ta'lim va tarbiyadir. Ertangi kunimiz, Vatanimizning yorug' istiqboli, birinchi navbatda, ta'lim tizimi va farzandlarimizga berayotgan tarbiyamiz bilan chambarchas bog'liq.

Shavkat MIRZIYOYEV

Annotatsiya: O'zbekiston xalqining ko'p asrlik boy tarixiga nazar tashlar ekanmiz, unda azaldan ilm-ma'rifatga alohida e'tibor qaratilib kelganligini guvohi bo'lamiz. O'sha davrlarda jamiyatda ilm-fan, san'at va madaniyatning yuksalishi, buyuk siymolarning o'z ijodida erishgan yutuqlari jahon tamaddunining rivojiga qo'shgan hissassi barchamizni birdek faxru-g'ururimizga sabab bo'lib kelmoqda.

Tayanch so'zlar: Sharq Renessansi, ilm-fan, innovatsiya, ma'naviy dunyo, vosita, usul, ta'lim, tarbiya, mustaqillik, falsafa, metodologiya, globallashuv, jamiyat, davlat, taraqqiyot, moddiy, shaxs, millat, qonuniyat.

Muhtaram Prezidentimiz Mustaqilligimizning 29 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimda so'zlagan nutqida xalqimizni ulug' bayram bilan tabriklab, "Xalqimizning ulug'vor qudrati jo'sh urgan hozirgi zamonda O'zbekistonda yangi bir uyg'onish – Uchinchi Renessans davriga poydevor yaratilmoqda, desak, ayni haqiqat bo'ladi¹" deb ta'kidladi.

Shu o'rinda "Renessans" iborasiga ta'rif beradigan bo'lsak, u lotinchada "qayta tug'ilish" ma'nosini beradi. Bu ibora yevropada ro'y bergan uyg'onish va qayta uyg'onish davri dunyo taraqqiyotiga muhim ta'sir ko'rsatgani, aynan yangilanish va hayotbaxsh mazmunlarni o'zida jo'etgani uchun ham keng qo'llaniladi.

Ta'kidlash joizki, Yaponiya, AQSh, Germaniya, Fransiya, Janubiy Koreya kabi davlatlarning ilm-fan va innovatsiyalarga asoslangan iqtisodiy taraqqiyot modellari va yuqori natijalari yuksak e'tirof etilayotganligi barchamizga ma'lum. Bularning barchasiga 50 yil oldin puxta o'ylangan ilm-fan va innovatsion faoliyatni rivojlantirishga yo'naltirilgan kuchli davlat siyosati orqali erishilgan. Xususan,

¹Prezident Sh.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Mustaqilligining 29 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi bayram tabrigi. Toshkent, 31.08.2020 yil. <https://uzdaily.uz/uz/post/6557>

O'zbekiston hududi ham Sharq Renessansining yirik markazlaridan biri sifatida dunyoga ma'lum va mashhur bo'lganligini ta'kidlash bizga yuksak mamnuniyat bag'ishlaydi.

O'zbekiston xalqining ko'p asrlik boy tarixiga nazar tashlar ekanmiz, unda azaldan ilm-ma'rifatga alohida e'tibor qaratilib kelganligini guvohi bo'lamiz. O'sha davrlarda jamiyatda ilm-fan, san'at va madaniyatning yuksalishi, buyuk siymolarning o'z ijodida erishgan yutuqlari jahon tamaddunining rivojiga qo'shgan hissasi barchamizni birdek faxru-g'ururimizga sabab bo'lib kelmoqda.

Barchamizga tarixdan yaxshi ma'lumki, diyorimizdagi birinchi Renessans davri - Somoniylar davriga to'g'ri kelib, ushbu davrda buyuk ajdodlarimizning yaratgan ilmiy-falsafiy asarlari va olamshumul kashfiyotlari islom sivilizatsiyasiga tamal toshi bo'ldi. Renessansning ikkinchi davri esa – Amir Temur va Temuriylar davriga to'g'ri kelib, nafaqat Movaraunnahr, balki butun Markaziy Osiyo o'lkalari o'z taraqqiyotining yangi pog'onasiga ko'tariladi.

Prezidentimiz, "Biz o'z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib xizmat qilishi lozim"², deb ta'kidlab o'tdilar.

O'zbekistonning ertangi kuniga ishonchni mustahkamlash, ajdodlarga munosib bo'lish uchun islohotlarni ilmdan boshlash kerak. Chunki ilmsiz hech bir sohada natija bo'lmaydi. Keyingi uch yilda bu boradagi muammolarni samarali hal etish, mamlakatimizda kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. Shu maqsadda qator Farmon va qarorlar qabul qilinib, bu boradagi kompleks sa'y-harakatlar uchun puxta huquqiy zamin yaratildi. Maktabgacha ta'lim, umumiy ta'lim va oliy ta'lim tizimi mazmunan va sifat jihatidan yangilanib bormoqda.

Bugungi kunda mamlakatimiz uchun eng dolzarb muammolardan biri bu — bugungi zamon talablariga mos kadrlar yetishmasligini, barcha sohada innovatsion va kreativ fikrlaydigan, ilg'or texnologiyalarni o'zlashtirgan mutaxassislariga ehtiyoj juda yuqori ekanini ta'kidlab keladi. Chunki murakkab o'tish davrida maktablardagi ta'lim sifati pasayib ketdi, kollejlarda davomat nomiga yurgizildi. Ijod maktablarining yo'qligi, madaniyat o'choqlari, to'garaklar faoliyatiga e'tibor qaratilmagani bir qator jiddiy muammolarni keltirib chiqardi. Shu bois Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev bu

²O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisa Murojaatnomasi. Toshkent, 29.12. 2020 yil.
<https://president.uz/uz/lists/view/4057>

masalaga o'z tashvishi va dardidek qaradi, yurtimizning ertangi kuni zamonaviy kadrlarga bog'liq ekanini alohida ta'kidlab, buning uchun ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, yoshlarni vatanparvarlik ruhida, yuksak ma'naviyat egalari etib tarbiyalashni ustuvor vazifa sifatida o'rta qo'ydi. Haqiqatan ham, rivojlangan davlatlar tarixiga nazar tashlaydigan bo'lsak, ularda jamiyat hayotini o'zgartirishga qaratilgan islohotlar, avvalo, ta'lim tizimidan, bog'cha, maktab, tarbiya masalasidan boshlanganini ko'ramiz. Chunki maktabni, ta'lim-tarbiyani tartibga solmay turib shaxsni, jamiyatni o'zgartirib bo'lmaydi.

Bugungi kunda fan va ta'lim, ma'naviyat va ma'rifatga davlatimiz rahbari tomonidan berilayotgan alohida e'tibor va mana shu e'tiborning amaliy natijalari xususida Prezidentimizning Parlamentga murojaatnomasida ham o'z aksini topdi. Xususan:

Maktabgacha ta'limda

- 2021 yilda maktabgacha ta'lim qamrovi 65 foizga, 2023 yil oxirida esa 75 foizga yetkaziladi. 600 milliard so'm subsidiya berilib, 2 mingta xususiy bog'cha ochiladi; xususiy sektor ulushi 25 foizga yetadi.

- 6 yoshli bolalarni maktabga majburiy tayyorlash tizimi yo'lga qo'yiladi. 2021 yilda 6 yoshli bolalarning 82 foizi (560 ming nafar) maktabga bepul tayyorlovga jalb etiladi.

- Uzoq qishloqlarda maktabgacha ta'limni uyda berish modeli yo'lga qo'yiladi. YUNESKO va Jahon banki bilan hamkorlikda.

Maktablar

- Bolaning tahliliy va kreativ fikrlash qobiliyatini o'stirishga mo'ljallangan **yangi darsliklar** tayyorlash boshlanadi.

- Boshlang'ich sinflarda DTS o'rniga bolaga ortiqcha yuklama bermaydigan «**Milliy o'quv dasturi**» joriy etiladi.

- Boshqa tumandagi olis maktabga borib, dars beradigan o'qituvchilar oyligiga 50 foiz, boshqa viloyatga borib ishlasa 100 foiz **ustama** to'lanadi.

- Hududlarda **xususiy maktablar** faoliyatini rag'batlantirish uchun byudjetdan subsidiyalar ajratiladi.

- **10 ta prezident maktabi**; kimyo-biologiya, matematika va ATga ixtisoslashgan 197ta maktab ochiladi.

Oliy ta'lim

- OTMlarda davlat grantlari soni kamida 25 foizga oshiriladi.

- Xotin-qizlar uchun grantlar soni 2 barobarga oshirilib, 2 mingtaga yetkaziladi. A'lo o'qiyotgan ehtiyojmand qizlar uchun stipendiyalar ta'sis etiladi.

- Davlat kadrlar tayyorlash bo'yicha xususiy OTMlarga ham buyurtma bera boshlaydi.

- 30 ta OTMga o'quv dasturlarini ishlab chiqish, qabul kvotasi va moliyaviy masalalarni mustaqil hal qilish huquqi beriladi.

Oliy ta'limdan keyingi ta'lim

- 2021 yilda «El-yurt umidi» jamg'armasi orqali yetakchi xorijiy OTMlarga magistratura va doktoranturaga o'qishga yuboriladigan yoshlar soni 5 barobarga oshiriladi.

- 2021 yilda ilm-fan sohasida oliygohlar va ilmiy tashkilotlardagi doktorantlar soni 2017 yilga nisbatan 3 barobarga oshiriladi (4,5 ming nafarga yetadi).

- Ilmiy unvonlar va darajalar berish vakolati oliygohlarning ilmiy kengashlariga o'tkaziladi.

- Fizika va chet tillari keyingi yilga ilm-fanning ustuvor yo'nalishlari etib belgilandi.

Murojaatnomada keltirilgan ushbu faktlar so'nggi yillarda davlatimiz rahbarining bevosita tashabbusi bilan ilm-fan, ta'lim va ishlab chiqarishga qaratilayotgan e'tiborning bir qismi yoki mamlakatimiz rivojlanishida ilm-fanning rolini kuchaytirishga qaratilgan islohotlarning amaliy natijasi sifatida aytishimiz mumkin.

Ko'rinib turganiday, mamlakatimizda yangi davrning poydevori bo'lmish juda keng miqyosdagi yangicha sifat va qudratga ega zamonaviy innovatsion tizimlarni yaratish jarayonlari davom etmoqda. Davlat rahbarimiz nazarda tutgan Uchinchi renessans - mamlakatimizda ilm-fan taraqqiyotining, iqtisodiyot va jamiyatning, xalqqa xizmat qilish va kishilarni rozi qilishday ezgu niyat bilan amalga oshirilayotgan barcha yutuqlar – kishilariimiz va yoshlarimiz aqlu zakovatining, iqtidor va iste'dod quvvatining yorqin tantanasi bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, Prezidentimizning O'zbekiston Respublikasi Mustaqilligining 29 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqida **“Xalqimizning ulug'vor qudrati jo'sh urgan hozirgi zamonda O'zbekistonda yangi bir uyg'onish – Uchinchi Renessans davriga poydevor yaratilmoqda, desak, ayni haqiqat bo'ladi. CHunki bugungi O'zbekiston – kechagi O'zbekiston emas. Bugungi xalqimiz ham kechagi xalq emas”³**, deb ta'kidlagan fikrlari barchamizni yangicha dunyoqarash bilan yashashimizga undaydi. Shunday ekan, har bir yurtdoshimizga Uchinchi Renessans davri poydevoriga o'z g'ishtini qo'yish, ya'ni yurtimiz taraqqiyotiga munosib xissa qo'shish nasib etsin.

³Prezident Sh.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Mustaqilligining 29 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi bayram tabrigi. Toshkent, 31.08.2020 yil. <https://uzdaily.uz/uz/post/6557>

Adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: O‘zbekiston, 2023.
2. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi// Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. 1-jild. – Toshkent: O‘zbekiston, NMIU, 2017. - B.110.
3. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz.–T.: O‘zbekiston, 2017.– 56 b.
4. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot - pirovard maqsadimiz. - T.: 2000. – B.466.
5. Усмонов Қ. Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига интеграциялашуви. – Тошкент: Молия, 2003.
6. Ўзбекистон мустақиллик йилларида. - Тошкент: Ўзбекистон, 1996.